

El modernisme també féu les Amèriques

El flux migratori cap a Amèrica va permetre l'exportació, entre més coses, dels conceptes i les idees sobre arquitectura que predominaven a Europa. A principi del segle XX, nombrosos arquitectes, a més d'enginyers i artistes, van trobar en aquell continent un lloc on aplicar els plantejaments que el moviment modernista anava escampant per gran part dels països europeus. Buenos Aires, la capital de l'Argentina, fou una de les ciutats on aquestes idees van arrelar amb més força. “Cada edifici, cada casa que es construïa, implicava un somni; cada façana que es dibuixava semblava copiada d'una altra façana europea original, italiana, catalana o francesa”, explica l'escultor Luis Gueilburt, de la Universitat Politècnica de Catalunya, en un article a la revista *coupDefouet*, especialitzada en la difusió del modernisme.

Alguns dels exemples que el Liberty –nom amb què es coneix el moviment modernista a Itàlia– va deixar a Buenos Aires són la Galeria Güemes, projectada el 1915 per l'arquitecte Francisco Gianotti, i el Palacio de los Lirios, de l'enginyer

El moviment modernista, que es desenvolupà a Europa a partir de final del segle XIX, va deixar, gràcies a la influència de la immigració, una forta empremta en algunes ciutats d'Amèrica. Buenos Aires, Valparaíso o l'Havana en són alguns exemples.

Rodríguez, construït el 1905. Alguns altres artistes italians que van deixar empremta a la capital argentina foren Virginio Colombo, autor d'un edifici d'habitatges aixecat el 1911 al carrer Hipólito Yrigoyen i de l'anomenat Pasaje Barolo, construït entre el 1919 i el 1923, que és una de les construccions més monumentals deixades pel modernisme a Buenos Aires. A banda, cal destacar també l'obra que van deixar-hi alguns arquitectes d'origen català, com, per exemple, Julián Jaime García Núñez, que segons l'arquitecta argentina Florencia Barcina, fou “l'exponent més destacat” del modernisme català en aquesta ciutat. Entre més obres, García Núñez va projectar un edifici d'oficines al carrer Chacabuco, el 1910, i també el

Casal Català, obra del 1929, amb la col·laboració d'Eugeni Campllonch.

Buenos Aires, tanmateix, no és l'única ciutat argentina on es pot contemplar el pas del modernisme. Rosario, situada a la riba del riu Paraná, fou, gràcies també a la immigració, un dels escenaris on van arrelar els postulats arquitectònics arribats d'Europa. El fet més determinant, tanmateix, fou la construcció d'un nou port, a principi del segle XX, que va permetre un gran desenvolupament econòmic de la ciutat i, en conseqüència, una considerable expansió urbana. Segons Bibiana Cicutti, arquitecta de Rosario, “les noves funcions i les urgents necessitats urbanístiques del municipi van donar lloc a l'experimentació de noves formes i llenguatges que es distanciaven del rigor acadèmic”. Cicutti destaca, com a exemples de l'arquitectura modernista de Rosario, els tallers de l'empresa estatal Vías Navegables, situats al port, i diversos edificis destinats a instal·lacions industrials o estacions elèctriques. A més, aquesta arquitecta subratlla les construccions vinculades a la indústria de la farina, en què, segons ella, es constata una aposta decidida per la representativitat dels grans agents socials: “La pròspera burgesia que, ràpidament, reorienta les seves inversions. La seva intrusió en el teixit urbà es pot reconèixer per l'ús sense prejudicis de ceràmiques multicolors, la incorporació d'elements escultòrics, els esplèndids treballs de ferreria i decoracions en coronaments i xeme-neies”, explica Cicutti en un article a la revista *coupDefouet*.

Arquitectura catalana a Nova York

Un dels elements arquitectònics més utilitzats pel modernisme català, tal com es pot contemplar en l'obra d'Antoni Gaudí o de Lluís Domènech i Montaner, fou l'anomenada volta de rajol, coneguda també per *volta catalana*. Aquest element també fou utilitzat en alguns edificis d'Amèrica, sobretot gràcies al treball de l'arquitecte valencià Rafael Guastavino, que la hi va incorporar el 1889. Aquell any, Guastavino, format a l'Escola Especial de Mestres d'Obres de Barcelona, va obtenir un contracte per a construir la Biblioteca Pública de Boston, amb un gran sostre de volta que fou possible gràcies a la utilització del ciment Portland. “La força i la rapidesa d'enduriment d'aquest nou material van revolucionar la volta de maó de pla i van permetre que s'adaptés a edificis més grans i variats”, explica Daniel Lane, expert en patrimoni de Nova York, a la revista *coupDefouet*. Segons Lane, la construcció de la biblioteca de Boston va consolidar la fama de Guastavino i va fer que la seva empresa esdevingués “un dels pilars de l'escena arquitectònica nord-americana”. Una altra de les obres destacables que Guastavino va construir a Amèrica fou la catedral de Sant John the Divine, a Manhattan, a Nova York.

De nord a sud. El modernisme a Amèrica no fou, però, un fenomen local, sinó que, a més de l'Argentina, es va estendre per molts més països com, per exemple, Xile i, en concret, Valparaíso. En aquesta ciutat, el millor exponent és l'obra dels arquitectes italians Renato Schiavon i Arnaldo Barison, que van aprofitar els danys que l'any 1906 havia causat un terratrèmol per aplicar els seus coneixements en la reconstrucció d'alguns edificis. La mostra més destacada del treball d'aquests arquitectes és el Palacio Barburizza, de l'any 1915, que avui dia acull la seu del Museo Principal de Bellas Artes. La categoria arquitectònica de Valparaíso va fer que l'any 2003 fos declarada patrimoni mundial per la UNESCO.

Un altre exemple de l'expansió del modernisme a Amèrica és a Ponce, ciutat que a final del segle XIX va esdevenir la capital econòmica i cultural del sud de Puerto Rico, gràcies, sobretot, a la indústria sucrera. Així, el creixement econòmic es va trobar reflectit en la construcció de grans residències que, tot i seguir models molt acadèmics, incorporaven formes noves en els seus interiors, com és el cas de la Casa Salazar, obra de Blas de Silva, del 1911, que conté paviments de ceràmica i vitralls de gran qualitat. En aquesta ciutat es destaca també l'obra de l'arquitecte local Alfredo Wiechers, que va estudiar a París i va treballar a Barcelona. Alguns exemples de la seva obra són la Casa Sellarès i el seu propi estudi, conegut com a Casa Wiechers-Villaronga, construït el 1912. Segons Jorge A. Figueroa, expert en patrimoni de Ponce, Wiechers "va conjuminar en els dissenys els elements del modernisme català amb el neoclassicisme predominant en les façanes de les principals edificacions de la ciutat. Ho evidencien les línies sinuoses o el *coup de fouet* en la ferreteria de les baranes dels balcons, els motius florals o vegetals a la decoració interior i exterior i els elements cromàtics als vitralls, les rajoles i les pises, que posen de manifest el domini de l'art ornamental i artesanal característic d'aquest moviment artístic".

Entre les ciutats americanes on el modernisme va deixar empremta cal destacar l'Havana, la capital de Cuba,

VALERIA ÀLVAREZ IBÁÑEZ - SUBSECRETARIA DE CULTURA

Entrada del Casal Català de Buenos Aires, construït el 1929 per l'arquitecte català Julián Jaime García Núñez.

a conseqüència, també, de la forta presència de la immigració de procedència europea i, en aquest cas, de la catalana. Les arquitectes cubanes Greta García i Patricia Baroni remar-

La classe dirigent mexicana es va fixar en models europeus

quen sobretot la petjada deixada pels arquitectes catalans al carrer Cárdenas. "L'origen català dels propietaris dels edificis modernistes del carrer Cárdenas, com ara els Noval, Tarruel, Saralegui, Justafre o Puig, va ser el primer fet que va permetre de donar una explicació lògica a una conjunció arquitectònica tan singular", expliquen a la revista *coupDefouet*. Alguns dels arquitectes catalans que van treballar a l'Havana foren Narcís Bou, Ramon Magriñà i, sobretot, Mario Rotllant,

GRETA GARCÍA I PATRÍCIA BARONI

Casa modernista del carrer Cárdenas, de l'Havana, a Cuba, atribuïda a l'arquitecte català Mario Rotllant. Cartell modernista obra del català Jaime Valls, pioner de la publicitat moderna a Cuba.

JAIME VALLS, CORTESIA D'AVELINA ALCALDE VALLS

responsable de la construcció, l'any 1913, de la Casa Gutiérrez Cano i de la masia L'Empordà, el 1919, dissenyada conjuntament amb Ignacio de la Vega, en què hi ha uns bancs inspirats en els del Parc Güell de Barcelona.

Finalment, un repàs sobre la ruta del modernisme per Amèrica no pot bandejar el llegat que aquest moviment va

deixar a Ciutat de Mèxic. En aquest país, l'arribada al poder del dictador Porfirio Díaz va anar acompanyat del desig de la gent amb més poder de viure en uns habitatges més d'acord amb la seva posició. D'aquesta manera, la classe dirigent mexicana es va fixar en els models de l'altra banda de l'oceà i va optar per contractar arquitectes for-

mats a Europa. S'hi destaquen Ádamo Bori, responsable de la construcció del Teatro Nacional, el 1904; o bé el Gran Hotel de México, obra de Daniel Garza i Gonzalo Garita, en el qual sobresurt l'excel·lent decoració del sostre de la sala principal.

Xevi Camprubi

Descobriu el Modernisme d'arreu del món a www.coupdefouet.eu

